

جمعه 2 مرداد 1 شعبان 24 ژوئیه

شعبان، ماه شریف و بافضیلتی است. پیامبر اکرم(ص) و امامان معصوم(علیهم السلام) و بزرگان و پیشوایان مذهبی برای این ماه عزیز، احترام و اعتبار ویژه ای قائل بودند ...



حلول ماه شعبان

شعبان، ماه شریف و بافضیلتی است. پیامبر اکرم(ص) و امامان معصوم(علیهم السلام) و بزرگان و پیشوایان مذهبی برای این ماه عزیز، احترام و اعتبار ویژه ای قائل بودند و آن را ماه ممتاز در عبادت می دانستند و روح و روان خویش را در این ماه، سرمست از قرب الهی و نشئه توحیدی می نمودند.

پیامبر اکرم(ص) می فرمود: شعبان شهری، رحم الله من أعانني علي شهري؛ شعبان، ماه من است و خدا رحمت کند کسی را که در این ماه مرا یاری و همراهی کند.

برای این ماه، فضیلت بسیار و اعمال و عبادات فراوانی وارد شده است و چون بیان همه آن ها، از حوصله این مقاله خارج است، تنها به برخی از آنها اشاره می کنیم:

1- دعا در هنگام رؤیت هلال.

کسی که در واپسین ساعات روز آخر ماه رجب، هلال ماه شعبان را رؤیت کند، این دعا را بخواند: اللهم ان هذا هلال شعبان و قد ورد و انت اعلم بما فيه من الاحسان ...

2- استغفار.

هر روز از ماه شعبان، هفتاد بار بگوید: أستغفرالله و اسئله التوبه، هم چنین هفتاد بار بگوید: استغفرالله الذي لا اله الا هو الرحمن الرحيم الحي القيوم و اتوب اليه.

امام رضا(ع) فرمود: من استغفرالله تبارك و تعالي في شعبان سبعين مره، غفرالله له ذنوبه، و لو كانت مثل عدد النجوم، هر کسی در ماه شعبان هفتاد بار استغفار نماید، خداوند سبحان گناهانش را می آمرزد، اگرچه به تعداد ستارگان باشد.

3- نماز.

برای هر شب از ماه شعبان نماز ویژه ای است و خواندن نماز در این ماه، جایگاه خاصی در میان عبادات دارد. از جمله این که در هر شب پنجشنبه در این ماه شریف، دو رکعت نماز خوانده شود، که در هر رکعت پس از حمد، یکصد بار سوره توحید (قل هو الله احد) قرائت شود و پس از سلام نماز، یکصد بار صلوات فرستاده شود، تا خداوند متعال، هر حاجتی که این نمازگزار دارد، برایش برآورده کند.

4- ذکر صلوات بر محمد و آل محمد(ص).

در هر روز به هنگام زوال و در هر نیمه شب ماه شعبان، این صلوات که از امام زین العابدین(ع) روایت شده است، خواند شود: اللهم صل علي محمد و آل محمد، شجره النبوه و موضع الرساله ...

5- خواندن دعا و مناجات.

دعاها و مناجات فراوانی در این ماه وارد شده است. از جمله مناجاتی که امیرمؤمنان علی بن ابی طالب(ع) و امامان معصوم(ع)، در هر ماه شعبان می خواندند، عبارت است از: اللهم صل علي محمد و آل محمد، و اسمع دعائي اذا دعوتك، و اسمع ندائي اذا ناديتك ...

6- صدقه دادن.

صدقه داده شود در این ماه، اگرچه به نیمه دانه خرما باشد تا حق تعالی، بدن صدقه دهنده را از آتش جهنم حرام گرداند و روایت شده است که بهترین اعمال در این ماه، تصدق کردن و طلب آمرزش نمودن است.

7- روزه گرفتن.

از ام المؤمنین، ام سلمه(رض) روایت شد: پیامبر اکرم(ص) در طول سال، هیچ ماهی را به طور کامل روزه نمی گرفت، مگر ماه شعبان را، آن حضرت روزه ماه شعبان را به ماه رمضان وصل می کرد [و این دو ماه را پشت سر هم روزه می گرفت].

امام محمد باقر(ع) فرمود: پیامبر اکرم(ص) ماه شعبان و ماه رمضان را کاملاً روزه می گرفت و روزه این دو ماه را به هم وصل می کرد، ولیکن مردم را از این که دو ماه را وصل کنند، نهی می نمود.

شاید مراد آن حضرت از نهی مردم، بدین جهت باشد که با گرفتن روزه در يك ماه تمام شعبان، آمادگی جسمانی آنان را برای روزه ماه رمضان، کاهش می داد و لذا دستور داد که یکی دو روز آخر ماه رمضان را روزه نگیرند و امامان معصوم(ع)، به همین شیوه عمل می کردند.

درگذشت عبدالله بن احمد بن محمود معروف به ابوالقاسم بلخي در سال 319 هجری قمری

عبدالله بن احمد بن محمود معروف به ابوالقاسم بلخي از متکلمان مشهور معتزله بغداد در سال 319 هجری قمری بدرود حیات گفت. او زاده بلخ بود اما سالها در بغداد به تحصیل و زندگی مشغول بود. ابوالقاسم بلخي مدتها در دربار امیران به کتابت می پرداخت. او در فقه به مذهب ابوحنیفیه معتقد بود. از آثار ابوالقاسم بلخي «المقالات، عُيُونُ الْمَسَائِلِ وَ الْجَوَابَاتِ وَ مَحَاسِنُ

خراسان یا قضایل خراسان» را می توان نام برد.

درگذشت ابوسعید احمد بن ثابت فرزند ابوبکر خجندی در سال 531 هجری قمری

ابوسعید احمد بن ثابت فرزند ابوبکر خجندی از فقیهان بنام آل خجند در سال 531 هجری قمری درگذشت. او فقه را نزد پدرش آموخت. آنگاه از ابوالقاسم علی بن عبدالرحمن حدیث شنید و سپس به تدریس در نظامیه بغداد مشغول شد. اما چون پدرش درگذشت او را از تدریس در نظامیه بغداد برکنار کردند. از آن پس ابوسعید خانه نشین شد و عابقت در اول شعبان سال 531 هجری قمری در اصفهان درگذشت. گفتنی است که آن خجند خاندانی دانشمند، فقیه، متکلم و واعظ و از اهالی خجند ماوراء النهر بودند در سده های پنجم تا هفتم هجری قمری در اصفهان صاحب اعتباری خاص شدند و در میان مردم از شهرتی بسیار برخوردار شدند.

درگذشت شیخ محمد حسن صاحب جواهر در سال 1266 هجری قمری

ولادت :

مرحوم (شیخ آقا بزرگ تهرانی)، بزرگترین مورخ و رجالی معاصر شیعی، در مورد ولادت او احتمال می دهد که در سال 1200 یا 1202 رخ داده باشد، با آن نشان که آغاز تألیف جواهر در 25 سالگی بوده و به تصریح خود صاحب جواهر، 30 سال در تألیف آن کتاب می کوشیده است، پس تاریخ ولادت صاحب جواهر در سال 1199 یا 1200 هجری قمری خواهد بود.

خاندان :

از نظر پدری، نسب او به يك خاندان علم و فضیلت از کشور ایران می رسد، و از طرف مادر به عالم بزرگوار، شیخ ابوالحسن فتونی می رسد که در (عذارات) اطراف حله قرار داشت. فقیه بزرگوار، شیخ محمد حسن بن شیخ باقر بن شیخ عبدالرحیم بن آقا محمد بن ملا عبد الرحیم شریف اصفهانی، معروف به (صاحب جواهر)، از شخصیت های خود ساخته ای است که شهرت خاندان (جواهری) او دیگر انتسابها را زیر شعاع خود قرار می دهد و آغاز شهرتش از همان نقطه شروع می گردد هر افتخاری که در این سلسله به ظهور میرسد به او منتهی می گردد.

اساتید :

او از محضر اساتید متعددی بهره مند گردیده که عبارتند از:

1 - شیخ جعفر کبیر کاشف الغطا.

2 - شیخ موسی کاشف الغطا.

3 - سید جواد عاملی صاحب مفتاح الکرامه.

4 - سید محمد مجاهد صاحب مفاتیح.

5 - سید بحر العلوم.

تدریس :

در مکتب پر فیض فقهی او شاگردان فراوانی تربیت یافته اند، چون حوزه درسی او مرکز تجمع فضلا و دانشمندان از هر نقطه و دیار بود، و در حق او گفته اند که هیچ شهر شیعه نشینی وجود نداشت که یکی از شاگردان او به عنوان مرجع مسائل مردم به آن نقطه نرسیده باشد.

شاگردان :

صاحب جواهر شاگردان فراوانی داشته است که از میان جمع کثیر آنان می توان افرادی مانند:

1 - شیخ جعفر شوشتری.

2 - میرزا حبیب الله رشتی.

3 - شیخ محمد حسن آل پس.

4 - سید حسن مدرس اصفهانی.

5 - شیخ محمد حسن مامقانی.

6 - میرزا حسین خلیلی.

7 - حاج شیخ محمد حسین کاظمی.

8 - شیخ عبدالحسین شیخ العراقین تهرانی.

و دهها تن دیگر را نام برد، و مرحوم شیخ مرتضی انصاری به عنوان تیمن و تبرک در درس او شرکت می کرده است.

تألیفات :

کتاب جواهر الکلام را می توان دائرة المعارف فقه شیعه خواند. کتاب جواهر را از آن نظر تألیف کرد که کتاب جامعی باشد تا مراجعه کننده را از دیگر کتابهای فقهی بی نیاز سازد کتاب جواهر دریای بی کران و مواجی است که به تمام ابواب فقه اسلامی نظر دارد و در پایان کتاب می گوید :

خداوند متعال بر ما منت گذارد که توسل ما را بر محمد و آل او، به خصوص اسدالله الغالب، دروازه علوم اسلامی، علی بن ابیطالب (علیه السلام) پذیرفت و ما را بر آنچه خواسته بودیم، توفیق عنایت فرمود در برابر این نعمت بزرگ شکر گزاریم و تاریخ پایان آن، شب سه شنبه 23 رمضان 1254 هجری نبوی بود و در تألیف آن درست سی سال رنج و زحمت و اشتغال در کار بوده است. به طور کلی می توان ویژگی های کتاب را به شرح زیر بیان کرد :

1 - جامع بودن آن به اقوال و آرا بزرگان فقه و استدلال های علما و دانشمندان قبلی.

2 - تنها وجود آن در کتابخانه، فرد را از بیشتر کتابهای فقهی غنی و بی نیاز می سازد.

3 - امتیاز دیگر جواهر آن است که محتوی فروع نادر فقهی است که در اغلب کتابها مورد غفلت یا بی توجهی قرار گرفته است جواهر جامع مسائل اساسی و مسائل فرعی و جزئی است، پس جواهر به تمام معنای آن جواهر و درها و زبرجد هاست و رمز پایداری و بقا و انتشار و کثرت رغبت مردم در این خصوصیات نامبرده نهفته است و هیچ امری بدون حکمت و علت نیست و هیچ فقهی هر چند از نظر مالی در فقر و نیازمندی به سر ببرد، بی نیاز از داشتن آن نیست.

او غیر از جواهر الکلام، تألیفات دیگری نیز در موضوعات: حج، خمس، زکوة، دما ثلثه، طهارت، صلوة، فرائض، موارث و غیر اینها دارد که گاهی همه و گاهی بعضی از اینها به نام (نجات العباد) به چاپ رسیده است.

گفتار بزرگان:

مرحوم محدث نوری درباره او می گوید: شیخ محمد حسن صاحب جواهر، شخصیتی است که ریاست امامیه در عصر خویش به او منتهی گردید و کتاب او نظیر و همانندی ندارد و در اسلام کتابی همانند آن در حلال و حرام نوشته نشده است.

مرحوم شیخ عبدالحسین تهرانی، استاد نوری (ره) گفته است: اگر مورخ زمان صاحب جواهر، تصمیم گیرد که حوادث عجیب آن زمان را ثبت اوراق نماید، هر آینه عجیب تر از تصنیف کتاب (جواهر الکلام) چیز دیگری را پیدا نخواند کرد.

خصوصیات اخلاقی:

او در رعایت حقوق شاگردان و تکریم و تعظیم آنان، روش پسندیده اسلامی و سلوک عالی داشت می گویند: یکی از افاضل شاگردانش به نام شیخ محمد حسن آل یس را به بغداد اعزام داشته بود تا به وظیفه اسلامی خویش قیام ورزد روزی یکی از تجار بغداد سی هزار (بیشک) پول رایج آن روز عراق از حقوق واجب دینی به نجف پیش شیخ آورده بود، و شیخ با ناراحتی تمام آنها را رد کرد و فرمود: مگر شخصی مانند آل یس در بغداد نبود که این پولها را تا نجف آورده ای این عمل شیخ، تأثیر فراوانی در آن منطقه ایجاد کرد و مردم را به عالم شهر خویش متوجه نمود.

گوینده این سخن اظهار می دارد که پس از باز گرداندن تصور کردم (با توجه به وضع مالی آن روز صاحب جواهر) از گرسنگی و بی چیزی از دنیا خواهد رفت، ولی لطف پروردگار آن چنان او را فرا گرفت که دسته ها و گروهها و هیأتها از بغداد و کربلا و دیگر مناطق اسلامی به دیدن او می شناختند و نیازمندی های حوزه را تأمین می نمودند با چنین دید اسلامی و علاقه و درایت این چنین سنجیده بود که صاحب جواهر شاگردان صمیمی و وفادار فراوانی تربیت کرد او با شاگردان و اصحاب خود با عطوفت و مهربانی کامل رفتار می نمود و نسبت به آنان همانند پدری مهربان بود.

مقام علمی:

وی از نظر فضیلت و کرامت و علم و تقوی مفصل ترین حسبها را دارد او بانی و پایه گذار فخر جاویدان در فقه و فقهت راستین می باشد و از نوآوری است که قرن سیزدهم هجری نظیر او را کمتر داشته است (جواهر) او بهترین نشان و علامت نبوغ و کمال، و مستند ترین دلیل ادعای ماست.

در قرن نامبرده، ریاست و مرجعیت عامه شیعه به او منتهی گردید و او شایستگی کامل اداره این امر را داشته است، با آنکه در آن قرن علما و فقهای بزرگ دیگری نیز می زیسته اند، ولی با توجه به عظمت و والایی مقام شیخ، کسی در مقام معارضه یا رقابت با او بر نخاسته است.

دوران:

دوران زندگی صاحب جواهر، بهترین و درخشان ترین فرصت و دوران آسایش فکری بود، چون حوزه نجف از جهات مختلف سیاسی، اقتصادی و اجتماعی، در يك آسایش و آرامش نسبی به سر می برد، به حدی که طلاب و مهاجرین و زائرین از هر سو به آن ناحیه رو می آوردند و نیازهای فکری و روحی خود را از خرمن علم و عرفان، و از کانون آموزش و بینش اسلامی آن سیراب می ساختند در کنار حرکتها و فعالیتها علمی و فقهی آن، حرکتها و نشاطهای ادبی و شعری هم شروع گردید و شعرائی مانند شاعران خاندان آل اعسم، خاندان محی الدین، خاندان شیخ عباس و ملا علی و سید حیدر حلی، شیخ محسن خضری، سید جعفر حلی، سید محمد جعفری، سید ابراهیم بحرالعلوم پدید آمدند اینها همه و همه از برکت امنیت و آسایش اجتماعی و سیاسی نجف نشات می گرفت.

محصول فقهی و علمی این نشاطها، پدید آمدن آثار بزرگ فکری بود که هر کدام به نوبت خود از ذخایر فکری و علمی اسلامی محسوب می شوند، چون از آن دوران درخشان آثار جاودان و ماندنی فراوان باقی مانده است که می توان از کتابها و موسوعه های بزرگ فقهی مانند: کشف الغطا، مفتاح الکرامة، ریاض المسائل، مکاسب را در فقه، و در علم اصول کتابهایی مانند: قوانین، فصول، ضوابط، حاشیه معالم شیخ محمد تقی اصفهانی و تعلیقات و شروح آن و فرائد الاصول را ذکر نمود از مهم ترین و نفیس ترین این کتابها می توان جواهر الکلام شیخ محمد حسن که در شرح شرائع الاسلام محقق در فقه و فرائد شیخ مرتضی انصاری را در اصول نام برد.

فعالیتها:

صاحب جواهر در روزهای آخر عمر، هنگامی که در بستر بیماری افتاده بود، دستور داد تا مجلسی از تمام علمای طراز اول در حضور او تشکیل شود و شیخ مرتضی را نیز حاضر کنند آن گاه صاحب جواهر شیخ را بر بالین خود نشانند و دستش را بر بالای قلب خود گذاشت و گفت حالا مرگ بر من گوارا است و رو به حاضرین کرد و گفت: این مرد پس از من مرجع شما خواهد بود و بعد رو به شیخ کرد و گفت: تو هم از احتیاطات خود کم کن، چون دین اسلام، آئین سهل و آسان است بدین ترتیب زعامت حوزه علمیه نجف را که کوچک ترین دلبستگی به آن نداشت، به شیخ مرتضی انصاری منتقل گردانید البته این عمل

مرحوم صاحب جواهر يك معرفى اجمالى و يك نوع توصيه و باز نمودن مقام علمى شيخ بود، و گرنه در مرجعيت، معرفى مرجع قبلى شرط نيست و فقط مى تواند راهگشا باشد.

حفر كانال نجف اشرف : از ديگر آثار شيخ در راه رفاه عمومى و آسائش مردم نجف، آبيارى نجف اشرف و حفر كانال معروف، به نام (نهر صاحب جواهر) است كه از فرات تا نجف كانال بسيار وسيع و عميقى باز گشود كه هزينه هاى بسيارى را صرف كردند تا مردم را از بى آبى نجات دادند و اجراى اين تصميم با همت جمعى از مردم نيكو كار صورت گرفت او در پاسخ كسانى كه او را از اقدام به چنين عمل بزرگ و پر هزينه مى ترساندند، گفته بود : اگر به اندازه ريگ هاى كه از اين نهر بيرون مى آيد احتياج به صرف طلا و نقره باشد، باز هم صرف خواهى كرد و دست از اين اقدام نخواهم برداشت.

اين پاسخ از يك تصميم جدى و عزم بزرگ حكايت مى كند كه كوه ها را مى تواند از جا بر كند و گامهاى بزرگ علمى و فنى را در بر مى گيرد كه از امثال كسانى مانند نويسنده جواهر با آن عظمت ساخته است اين نهر دو سال قبل از فوت صاحب جواهر به اتمام رسيد و نجف را سيراب نمود، از ديگر آثار شيخ، تأسيس ساختمان هاى مجاور مسجد كوفه است. شيخ به مسجد سهله علاقه فراوان داشت، او بود كه حركت به سوى مسجد سهله را چهارشنبه شبها، پايه گذارى نمود و جمعى از شاگردانش با او حركت مى كردند و شب را در آنجا بيتوته و عبادت مى نمودند و احداث اين ساختمان در رابطه با اين برنامه ها بود.

وفات :

وفات صاحب جواهر، در اول شعبان سال 1266 هجرى قمرى در نجف اشرف واقع شد و در مقبره اى كه هم اكنون به نام او معروف است، مدفون گرديد است.

شيخ عبدالحسين مؤلف آثار (الشيعة الامامية) كه نوه صاحب جواهر است، در تاريخ وفات جد مذكورش انشا نموده و بر لوح قبرش ثبت شده است :

ذا مرقد الحسن الذات الذى دفنت — اسرار احمد فيه بل سرائره.

اودى و قد ايتم الاسلام ارخه — (بين الانام يتيما جواهره)

(جمله : بين الانام يتيما جواهره، 1266) ترجمه : اين مرقد حسن است، فردى كه اسرار احمد (صل الله عليه وآله)، بلكه مكنونات پنهانى او در او مدفون شده است با رفتن او اسلام يتيم شد، ولى در بين مردم درهاى جواهر او هنوز موجود است.